

Vg
6471

Q. N. 260/13

Vg
6471

SEVERITAS MELANTHONIANA
CONTRA OSIANDRISMVM

E MONVMENTO LITTERARVM EIVS MANVSCRIPTO
O S T E N S A

ET
INVITANDI CAVSSA
AD PROMOTIONEM DOCTORALEM
AN. MDCCLXXVII

P. P.

AB

ERNESTO FRIDERICO WERNSDORFIO

TH. D. ET P. P. ORDINIS SVI SENIORE

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRIST. DÜRRII ACAD. A TYPIS

K. 260.

1771

1772

1773

1774

1775

1776

1777

1778

1779

1780

SEVERITAS MELANTHONIANA
CONTRA OSIANDRISMVM
E MONVMENTO LITTERARVM EIVS
MANVSCRIPTO OSTENSA

Quum contigerit nobis iterum ea felicitas, ut indicere queamus panegyri doctorum Theologiae in templo academiae renunciandorum, non alienum ab ea solemnitate putauimus fore, si ex libro Manuscripto PHILIPPI MELANTHONIS, quem cum aliis pluribus schedis, ad historiam reformationis et motuum in Ecclesia ante conditam Concordiae Formulam pertinentibus, serinia nostra adseruant, a) ostenderemus iam, illum de *Andr. Osiandri* dogmate iudicantem et pronuntiantem, a *lenitate sua* tantopere celebrata non dubitasse omnino *recedere*. Nam quum aetatis nostrae homines *tolerantiam*, quam ipsi non exercent, aliis nitantur summo studio commendare, ita ut reprehendant quem aetas illa exigebat Lutheri feruorem, *lenitatem* PHILIPPI extollant, et quae infelici saeculo protruduntur opiniones, eas omnes, quamuis directas in ipsam arcem religionis, uideri uelint meras *λογωμαχίας* esse: discent hi eo exemplo, non semper *lenem* fuisse MELANTHONEM, sed ubi pro in-

A 2

genii

a) Possideri a nobis haec Scripta iam *Ecclesia diebus paschalibus diuinae ac* significauimus *Progr. Paschali* an. 1768. *gestas* exposuimus, praecipue pagg. 6. P. P. quo *res nonnullas in reformanda* 9. 20.

genii acrimonia perspectum haberet, ad euertendum salutis fundamentum rem esse compositam, paene trucem fuisse, grauiffimeque pronuntiaffe.

Est apud me quidam *Tractatus manuscriptus* ^{b)} uernaculo sermone, LXIII. foliorum chartis diptychis, *de iustificacione hominis peccatoris coram Deo*. Is Tractatus aduersus ANDR. OSIANDRI, *Theologi Regiomontani*, doctrinam, quam apud Pomeranos PETRVS ARTOPOEVVS *Ecclesiastes Sedinensis*, disseminabat, compositus est, idemque in conuentu et colloquio Sedinensi, quod iussu et auctoritate *Barnimi et Philippi*, Pomeraniae Ducum an. MDLV. mense Aprili habebatur, publicatus atque subscriptione firmatus. Qui eum Tractatum composuerunt, scribendi

b) Relictum possideo a b. Patre meo, cui eum donarat *Perillustris Dominus A. WEISSEN, Confiharius Brandenburg. Stendalii*, Vir in conquirendis eiusmodi rebus diligentissimus ac sollertissimus. In litteris, quas ille ad Patrem scriptas adiecit, narrat, se Magdeburgi hunc thesaurum inuentum sibi comparasse. Qua ratione autem factum sit, ut hoc publicum documentum, subscriptione manueque Melanthonis et Vitebergensium, tum praecipuorum vtriusque Pomeraniae Theologorum notatum distinctumque, ad Magdeburgenses perueniret, id ego iuxta cum ignarissimis scio.

c) In Praefatione, Osiandri errorem his enarrat verbis. *Der Satan erweckt stolze Geister die geben neue himmlische Gedanken sſtr. Bekennen Christus sey Gott und Mensch der einige Mittler und er allein unsere ewige Gerechtigkeit aber dagegen sprechen sie daß Christi Tod und Blut Gehorsam und Verdienst*

und die Vergebung der Sünden nicht könne seyn die Gerechtigkeit selbst, sondern schreien: Wißt du für Gott gerecht seyn, so mußt du nicht Christi Amt Verdienst und Gehorsam ansehen, sondern mußt weiter hinauf steigen in das höchste Heiligthum zwischen die Gottheit und Menschheit Christi. Da mußt du wissen daß die menschliche Natur und Christi Leiden und Tod nicht kan die Gerechtigkeit seyn, sonst wäre es eine creatürliche und nicht ewige Gerechtigkeit, sondern bleib allein bey der göttlichen Natur Christi, dis ist die ewige wesentliche Gerechtigkeit die Gott selbst ist, und wenn dir dieselbe wird eingegossen und in dir wohnet, wirket, lebet, so bist du wesentlich gerecht. Wenn dis ein Christ recht ansieht muß er bekennen: daß es sind Lasterungen des Herrn Christi, welche der Teufel durch seine Mäuler ausspeiet daß der Trost des Glaubens uns Menschen genommen und die Herzen

bendi causam paucis praefati, c) profitentur, se doctrinam de iustificatione tradituros ex mente sacrorum librorum, Augustanae Confessionis eiusque Apologiae, Lutheri, Philippi in Locis communibus et Theologorum Saxoniorum, qui Osiandro se opposuissent. Absoluitur opus sex capitibus: quorum I. agit de peccato et lege, II. de Gratia, III. de Christo mediatore, IV. de iustitia, V. de fide, VI. de inhabitatione ac fructibus iustitiae.

Huic Libro Confessionis, omnes, qui tunc temporis in aliqua celebritate uersabantur Theologi Pomerani, sacrorum in primariis eius terrae ciuitatibus antistites numero XXVII. subscripserunt, d) quo facto missus Vitebergam est Iacobus Run-

A 3

gius

in Zweifel geführt werden. — So giftig arbeitet der Teufel an dem Artikel von der Iustification, und ist ihm ein Ernst solche Lehre zu tilgen. — Die Unterredung und Disput. haben wir auf hochgedachten Pommerischen Herzogl. Befehl treulich zusammengefaßt in diesem Büchlein. In fine addunt: Und daß Osiandri Lehrer und Itzger oft gedacht von uns, haben wir nicht aus Rachgierigkeit oder Lust zu zanken gethan, wollten lieber verschweigen, aber weil die Stettinische Verordnung es erfordert, und sonst viele sind die Osiandri Geist, mehr denn es gut ist, eingenommen, sind wir Amts halber genüthiget etc.

d) Nomina Theologorum Pomeraniae hoc ordine posita conspiciuntur

Ego Andreas Maugerius amplector sententiam Articuli Iustificationis, quae hoc scripto recitatur, eamque iudico plane congruere cum scriptis prophetiis et apostolicis, ac uere esse perpe-

tuum consensum catholicae ecclesiae Dei. Damno etiam omnia dogmata Osiandri pugnancia cum hoc scripto, et omnes sophismatum praestigias, quae ad excusandum uel pingendum errorem Osiandri excogitantur.

Ego Paullus a Rhoda, Superintendens Stettinensis, idem facio, subscribo et amplector hanc doctrinam, ut firmam, explicatam et consolidatam ac orthodoxam, damnoque et detestor de uersam.

Ego Iacobus Rungius idem toto petore et autographo meo testor.

Ego Bernhardus Strohmider, Pastor eccl. D. Nicolai in Stettin, idem testor manu propria.

Ego Antonius Remmeldingus, Minister filii Dei apud Stettinenses, idem sentio.

Ego Ioh. Granow propria manu approbo.

Ego Ioh. Hagemester, Pastor Treptow, ad Regam retrospectis subscribo.

Ego

gius *) Ecclesiastes Sedinensis, oblaturus hunc librum Philippo, et reliquis eius academiae Theologis, ut eum etiam ipsi approbarent, et ei subscriberent. MELANTHON in libello multa deleuit et correxit, plura, mox latine, mox germanice margini adscripsit, denique duplici subscriptione illum probauit: quae, quoniam ipse litteras lineolasque luculenter pingere solebat, tres paginas implet. Vtraque subscriptio haec est: *Perlegi totum hoc scriptum, et doctrinam, quae defenditur in hoc Scripto totam adprobo, et non dubito ueram esse et congruentem cum consensu catholicae ecclesiae Dei.*

Philippus Melanthon

manu propria

Nec iudico Osiandri controuersiam tantum λογισμαίαν esse: sed de re magna dissentit ab Ecclesiis, et obscurat consolationem, in nero agone unicam, uel delet potius, quum iubet intueri iustitiam essentialem, et non deducit nos ad promissionem offerentem misericordiam per obedientiam Mediatoris. Omitto alias eius disputationes, quas obiter intexit, in quibus etiam a uera doctrina discedit. Sed, etiamsi excusetur Osiander iucosa interpretatione ut uerbis tantum dissidere uideatur, tamen eius phrasis

Ego Christianus Granow, Past. Eccl. Caminiensis, toto pectore et manu propria testor, doctrinam in hoc scripto comprehensam et expressam esse ueram et catholicam, a qua donec uita mihi sit superstes, non discedam.

Sequuntur deinceps nomina Pastorum ecclesiarum Staugardienfis, Rugenwaldensis, Griphenbergensis, Iulinensis, Garthenfis, Dammentis, Superintendentis Stolpenfis, eiusque Collegae Antonii Beckeri, Alexandri Empel et aliorum; quae adscribere haud iuuat.

e) Hic ipse Rungius, qui ob Osiandrisum per Pomeraniam ab Artopoeo excitatum Vitebergam est missus, dum ibi agit, Norimbergam cum Melanthonne profectus, opposuit ibi se *Culmanno* et *Vettero* Norimb. ecclesiae sacerdotibus Osiandristicis, et sacram concionem habuit in Rom. III. 19. quae cum Melanthonis Adhortatione ad eos, qui docent in ecclesia Norimbergensi, reperita *T. IV. Declamat.* in eadem urbe typis expressa est. Nam eo ipso tempore, quo *Rungius* Vitebergae uersabatur, erat

phrasís non recipienda est, quia parit ambiguitatem. Et dissimulando phrasís in populo gignit dissidia. Itaque neque Artopoeo neque aliis concedendum est, ut aut Osiandrica doceant, aut publice proponant conciliationes Osiandrici dogmatis. Et si quis admonitus non desinit turbare Ecclesiam, defendendo Osiandrica, aut fingendo conciliationes, remoueat ab officio, quia oportet hanc lucem retinere sine caligine, quod fiducia debeat niti misericordia Dei, promissa propter obedientiam filii, sicut David inquit; non in iustitia nostra, sed in misericordia tua, propter Dominum, exaudi nos. f)

Philippus Melanthon

manu propria

Subscripserunt deinceps manu quisque sua, Iohannes BVGENHAGEN POMERANVS D. qui librum ualde a se probari testatur, Iohannes FORSTERVS, Georgius MAIOR, Petrus PRAETORIVS, Paullus EBERVS.

Iam haec Philippi sententia de iis, qui Osiandrisimum docerent et defenderent, quam parum habeat lenitatis, omnes uident, quum sit eius uiri sententia, qui et sua aetate lenissimus omnium putaretur, et inprimis hodie soleat eo nomine plurimum

erat Melanthon a rei publicae Norimb. proceribus per litteras rogatus, ut Norimbergam ad flammam controuersiae Osiandristicae restinguendas aduolaret. Quum Philippus impetrata ab Augusto Pr. Electore uenia, eo se conferret, Alexandrum Alesium et Ioach. Camerarium Lipsienses, et praeter eos Rungium itineris comites habuit. Vide CAMERARIUM in *Vita Melanthonis* §. 103. WIGANDVM de *Osiandrisimo* p. 281. et CHR. AVG. SALIGIVM *Hist. der Augsp. Confession* P. 2. p. 1048.

f) Eadem fere uerba de Artopoeo Sedinenfi legantur in *Epist. ad Iac. Rungium, Consilium Melanthon. theolog. P. 2. p. 158*. Conueniant cum his plura, quae CHR. PEZELIUS Part. V. *Obiect. et Respons. theolog. ex Scriptis Ph. Melanthon.* pag. 117 seqq. exhibet; de dogmate Osiandri, quo affirmat, *homines iustificari iustitia essentiali, quae est Deus habitans et agens in renatis*. In *Adhortatione Norimbergensi*, quam citauimus iam supra, „Senatus et ministris „ecclesiae ostendit: arcem religionis pe-

„ii

num ab omnibus celebrari. Negat concedi posse Pet. Artopoeo, quem tamen idonei auctores s) doctum et pium fuisse tradunt, ut Osiandrica doceat, aut conciliationes dogmatis Osiandrici proponat: si admonitus secus fecerit, plane censet eum ab officio remouendum esse. Quae sententia omnino uideri posset duriolem et rigidiorem seueritatem spirare, lata in homines, qui haud negabant Christi meritum, modo putabant nos essentiali Dei iustitia iustificari. Accedit quod orthodoxi ecclesiae doctores, ut *Brentius*, et initio *Moerlinus*, idem postea maximus doctrinae Osiandricae aduersarius, existimabant Osiandrum uerbotenus a caeteris dissentire. Qua propter etiam **GODOFR. ARNOLDVS** h) uehementer improbat et damnat hoc Melanthonis consilium, a miti eius ingenio tam abhorrens, Alii moderatissimum uirum in hac Osiandrisini caussa ideo suspicabantur dedisse aliquid irae ac dolori animi, quod ad ipsius placatissimum et modestissimum scriptum *Balticus Gorgias atrocissime et rabiosissime* i) responderat, quem ipse dicit k) non ut *Periclem tonasse et fulminasse, sed ut Cleona et Hyperbolam arroganter et impudenter conuicia et calumnias coaceruasse.*

Sed

„ti, de qua, ne obscuretur beneficium
 „filii Dei, et ne extinguatur consolatio
 „piis necessaria, et uera inuocatio, ne-
 „cesse sit expectare, retineri et semper
 „in conspectu esse, ueram doctrinam sim-
 „plicissime explicatam, sine corruptelis
 „et sine umbris ac inuolucris ambiguo-
 „rum uerborum. Quanta sit magnitu-
 „do huius rei, non considerare homines
 „profanos: sed pias mentes nosse, in
 „hac qu. — — ueritatem propter glo-

„riam Filii Dei et propter salutem ho-
 „minum retinendam esse etc.

g) DAN, CRAMER *Gr. Pommerischen Kirchen-Chronick* an. 1628. in. fol. 1. 3. pag. 123. uocat eum *einen vornehmen, gelehrten und frommen Mann.*

h) *Haeresiolog.* P. 2. l. 16. c. 24. fol. 346. et cenlet b. *Pater meus in Disput. de Osiandrisimo in Pietismo renato*, Viteb. 1717. P. P. id nulla de alia caussa facere *Arnoldum*, nisi quod illius

Sed profecto MELANTHONIS hoc *consilium necessitatis* fuit, non *malitiae*. Pronuntiauit sententiam hanc, non commotus ira et odio, sed officium et ueritatem sequutus. Illud cauendum putauit, ne doctrina solatii plena, de beneficio filii Dei corrumperetur aut obscuraretur, quae sine ambiguum uerborum tenebris et inuolucris tradenda et simplicissime explicanda esset. Quid enim? annon caussam, quare ita oporteat iudicare unam grauissimam hanc adfert, quod fiducia nostra debeat niti misericordia promissa propter obedientiam filii? Habes et alias graues rationes, in *Adhortatione Norimbergensi* a Philippo expositas et num. f) a nobis transcriptas. Erat controuersia de re graui et capitali, de fundamento salutis nostrae, ad quod subruendum iste modus iustificandi enthusiasticus ualere uidebatur. Huic tanto malo fortiter ac strenue resistendum, pugnandumque ui ac uehementia uerborum et consiliorum. Itaque Melanthon seueritate se armauit, qui, ut notum est, etiam alio die tantum a lenitate discessit sua, ut aduersarios qui minimè intelligentes erant, asinos adpellaret. Non dedit lenitati locum, ubi non licebat; dedit, ubi debebat. Postquam Artopoeus aduersus quem Melanthon seueriorem, quam ipsius natura ferret, se praebuerat

Illius et ceterorum Indifferentiarum iudicio perinde sit, quaecunque tandem in ecclesiis nostris doctrina de Iustificatione proponatur, minimeque referat, utrum per infusionem, an per imputationem iustificari dicamur. Praeter ea famosum illum Historicarum, longe mendacissime professum historiam se scribere procul omni studio partium, etiam in hoc argumento incautus imposuisse, atque in sua de haeresibus et haereticis

Fabula, plane alium exhibuisse *Osiandrum*, quam quidem re ipsa eum fuisse, Historia uera doceat.

i) l. 2. Epist. editi Peuc. pag. 269. it. p. 249.

k) In Orat. *aduersus calumnias Osiandri*. Et putat Philippus, Osiandri flammam inde ortas esse, quod Colleg. Theologicum Viteb. eius monstrosas opiniones, quas aliquoties Norimbergae genuisset, postulante Senatu iudicari.

B

buerat, ab officio motus et sumtibus Principum Vitebergam missus aliae exhibendae Confessionis causa ad sanitatem redierat, Philippus nihil cunctatus est, scriptis litteris Sedinenses pro eo deprecari. ¹⁾ Erat igitur seueritas necessaria in eos, qui rem tanti momenti obscurabant et perueriebant. Haec seueritas etiam dictauit Melanthoni, peracuto et maxime intelligenti Theologo, graues eas contra Osiandrisimum sententias et *adnotationes*, quas Theologorum Pomeran. *Confessionis* margini sua ipse manu passim adscriptit: Quae iam a nobis adferentur, ut seueritatis

Melan-

¹⁾ Litteras istas legimus Tom. I. Epist. edit. Peac. pag. 239. PETR. ARTOPOEVS ecclesiae Sedinensis ministrum perditu egerat, ac teste DAN. CRAMERO in *der gr. Pom. Kirchenchronik* l. 3. pag. 126. litterarum commercium cum Osiandro habuerat. Vidit Cramerus unam Artopoei epistolam, qua magnis laudibus praedicabat doctrinam Osiandri, eaque Prussiam et Sarmatiam illustratum iri dicebat. Ipse Osiander Artopoei de se iudicium ac testimonium ad alios prae se ferebat. Quum Artopoeus conciones habuisset, in quibus Epistolam Paulli Apost. ad Romanos ex Osiandri doctrina explicaret: collega eius Alex. Empelius et suo, et ceterorum collegarum nomine, ab eo postulauerunt, ut doctrinae suae formulam ipsis declararet. Quam ut cognouerunt minus ueram esse, iusserunt eum Osiandri doctrinam pro concione improbare ac damnare. Non paruit Artopoeus. Itaque schisma natum est.

Barnimus Dux Pomer. re intellecta, utrique parti silentium imperauit. Sed frustra. Nam utrinque pergebant in aduersarios concionari. Denique Bartholom. a Schuawen Episc. perfecit, ut

causa haec deferretur etiam ad Philippum Duc. Pom. qui Wolgasti residebat. Vtriusque igitur horum Principum iussu indicta et habita est Synodus Stettini anno 1555 Dominica Iudica, et praelectus in ea Synodo hic libellus, de quo loquor. Praesidium gerebant nomine Ducum, Schuawen episcopus, Falkius et Balthas. a Walde Doctores. Mangero et Rungio mandatum erat, ut colloquium cum Artopoeo instituerent.

Sed adeo nihil ad concordiam profectum est, ut mox acrius inter se concionibus depugnarent, et parum abesse, quin populis tractus in partes omnia tumultu impleret. Eo tempore legatus abiit Rungius Vitebergam, et Strosniderus ad Barnimum Ducem, Artopoeus Wollinum arcessitus, quum Sedinum rediisset, uertus est Ducis iussu domo pedem efferre.

In sequenti anno noua Synodus habita est Sedinensis, in qua conuenerunt Knipstroh, Mangerius, Rungius, Consiliarii Ducales et Diaconi ecclesiae S. Mariae. Ibi Artopoeus in Pastorum consensu ad magnum altare, articulis XXXIII. subscripsit, absolutionemque Paulo a Rhoda sollempniter pronuntian-

te,

Melanthonianae ratio tanto magis ab omnibus cognoscatur. Sed eorum caussa, qui minus uersati sunt in rebus illius aetatis, oportet nos pauca de Osiandrisimo eiusque fati praemonere.

Igitur ANDR. OSIANDER, longe in omni doctrinae genere exercitissimus, et idem commendatus iudicio Lutheri, qui eius ingenium et spiritum praedicabat, erat initio ecclesiae Norimbergensis, gratia et dignitate florens, tamen pertinacior in sententia semel placita, et qui suos Collegas fastidiret ac premeret. ^{m)} Euocatus post ea in academiam Regiomontanam,

B 2

quam

re, accepit, et iussus est pro concione doctrinam Osiandristicam suam reuocare. Sed quum ei deinceps summa mens rediisset, Ducis iussu et Summo Vitebergam in exilium missus est. Vbi quum Theologorum Collegio exhibuisset confessionem suam, Melanthon eam Sedinum ad Paullum a Rhoda misit, petens litteris, ut Dux Artopoeum stipendio adiuuaret, aut aliud ei officium et munus conferret. Vide SALIGIVM *Hist. Aug. Conf. P. II. p. 1048.*

Rediens a Vitebergenfibus Artopoeus, Magdeburgum transit, et ibi conuenit WIGANDVM, qui hoc ipse narrat in libello *de Osiandrisimo* pag. 407. Post, quum Principes Pomeraniae, Pacis Augustanae caussa Ordinum suorum conuentum Sedin habere, omne ab Osiandrinis ortum de religione certamen, plane compositum est. Principes enim, qui aegerime ferebant, ecclesias per Bugenhagium pulcre constitutas, lacera-ri ac distrahi, his in comitiis iubent, utor uerbis NIC. LEVTHINGERI *Hist. March. Brandeb. L. VIII. p. 326.* „in „agnita ueritate caelestis doctrinae per- „seuerare, et erroribus Osiandrinorum „quibuscum Aug. Confessio pugnet, re-

„pudium mittere, et nequaquam intra „fines suos tolerare. — — Et quando- „quidem secta Osiandrina plarimis impe- „ritis imponat, et illi, qui erroris sint co- „uicti, plerumque ad id contumaciter „redeant, quod abieciſſe et depoluisse „uideri uelint, uirisque suum miris mo- „dis et fucis pallient, uel etiam feroci- „ter defendant, quod cum multorum „pernicie sit coniunctum: ideo publico „edicto prohibere se eam sectam, et „mandare, ut magistratus eos in uiam „reuocent, et si monitis locum dare de- „tractauerint, iubeant expelli. Absti- „nendum etiam ab eius farinae libris etc.

^{m)} Fuit natione Francus, omnis generis linguis et artibus instructus. Magna eius opera fuit in repurgandis Noricorum sacris, quibus tanta cum laude praeerat, ut in colloquiis et comitiis Marpurgi, Augustae, Francofurti, Wormatiae celebratis adhiberetur. Itaque Melanthon ipse initio de eo praeclare sentit. Sed multum eius nomini ac dignitati detrahebant ipsius mores minus elegantes et minus commodi, linguae impotentia et scurrilis dicacitas, ~~ad aduersa~~ denique et ambitio, qui alios uelut umbras despiceret: quibus uitis animos homi-

quum ibi primarium Theologi locum haberet, opportunitatem sibi datam credebat sententiarum suarum, quas antea mira calliditate dissimulauerat, *de iustitia fidei* expromendarum atque docendarum. Quum ei se opponerent eius academiae et urbis Theologi *Ioach. Moerlinus, Pet. Hegemontius, Franc. Stancarus, Frid. Staphylus, Melch. Insfinder, Mart. Chemnitius*, eiusque causam apud Principem solus *Ioh. Funccius* ageret: nihil tamen eum nec auctoritas Principis, nec institutae disputationes et colloquia, mouerunt, ut desisteret, caueretque, ne academia bene constituta, mox ipsius culpa dissiparetur. ⁿ⁾

Missis deinde ad Academias per Saxoniam, Marchiam, Sueuiam, Daniam quoque Osiandri propositionibus et libris, ita iudicarunt omnes, non recte illum docere, *iustitiam nostram* esse illam *Dei essentialem*, et in Christo esse duas personas, humanam, quae redemerit, diuinam quae iustificet. Grauiusque hortati sunt Osiandrum, ut gloriae diuinae potius quam affectibus locum daret. ^{o)} Soli Wirtenbergenses, auctore *Ioh. Brentio*, quod Osiand-

hominum a se abalienauit. uide GODOFR. ARNOLDVM K. und K. Hist. P. 2. lib. 16. p. 346. et GOTTLIB WERNSDORFIVM disput. supra cit. pag. 12.

ⁿ⁾ *Chronic. Marchic. Mssptum* meum de isto dissidio haec: „Princeps nihil intentatum reliquit, ut re amice composita, animi inter se coirent, et uerum rectumque persisteret. Sed quum a calamis ad arma iniuriasque inferendas, magna bonorum molestia, decurreretur, gladius et bombardis cincti in publicum prodire, et in Senatum atque concilia uenerunt. Ge. Sabinus, quum contentio ista inualeceret, loco suo cum Principis gratia relicto Francofur-

„tum rediit etc. Habet de hac contentione haud pauca CHRISTOPH HARTKNOCH *Hist. Eccl. Pruth* l. II. c. 2 et 3. pag. 309. 417. Porro NIC. LEVTHINGERS enarrat breuiter et eleganter, qua ratione Borussia nouo dogmate Osiander turbauerit, et refert imprimis ea, quae Theologorum Synodus Electoris iussu Berolini coacta, ad eum in causa Osiandristica reulerit. *De rebus Brandenburg*, Lib. VII. pag. 250. edit. *Krausii* an. 1729. Quos autem controuersia haec motus non in Borussia tantum, sed etiam deinde in Germania dederit, copiose duabus partibus, et iudicio suo interposito, narrat CHR. AVG. SALIG. *Hist. A. C.* P. II. p. 915 seqq.

Osiandrum in uiam reuocari posse arbitrarentur, cum non temere damnandum indicarunt. Hae Theologorum censuræ dum petuntur et colliguntur, inter ea Osiander est morte sublatus. Verum lites, quas eius dogma pepererat, non cessabant: ierunt latius, et Pomeraniam quoque inuaserunt.

Vt igitur orti motus in Pomerania componerentur, is, quem commemorauimus *de Iustificacione* libellus, a Theologis Pomeranis conscriptus, et missus est ad Vitebergenses. Ratio autem huius libelli et adiectarum ei a Melanthane correctionum fatis intelligi non potest, nisi planius perspecto nouo dogmate, quo ecclesiam turbauit Osiander.

Quae res non caret profecto difficultate. Nam Osiander, perinde ut hodie quidam solent, quos rerum nouarum in religione studium agitat, sententias suas speciosis et ad fallendum compositis uerbis tanquam uestitas, in medium profert, ut in iis uix quidquam, quod cum forma sanae orationis pugnet,

B 3

depre-

o) Ipse Albertus Princeps eiusmodi Theologorum iudicia postulabat. Refert NIC. CRAGIUS in *Hist. Christiani III. Dan. regis* p. 355. Albertum doctrinae Osiandricæ capita, libello comprehensa, misisse ad regem, qui libellum Theologis Hafniensibus examinandum dedisset. Atque hi auctore *Pet. Palladio Selandiae episcopo*, solidam discussionem scripto complexi sunt, ad quam prouocat PHILIPPVS in *litteris ad regem* quas exhibet *Pars VIII. der Dänischen Bibliothek.* p. 314. his uerbis: *Denn obgleich wahr ist dass Gott in den Bekehrten und Gläubigen wohnt, so muß doch dieses bleiben dass wir für und für Vergebung der Sünden haben, und Gott*

gefällig sind aus Gnaden d. i. aus Barmherzigkeit durch das Verdienst des Herrn Iesu Christi und kan ein jeder verständiger richten, dass Osiander den Verdienst Christi verdunkelt. Davon haben Eu. Königl. Maj. der Universität Kopenhagen Bedenken auch angehört.

De aliis iudiciis et consiliis theologis, quibus magno Ecclesiae consensu reiectus est Osiandri error, deque scriptis publicis ac priuatis in causa Osiandricæ editis, diligenter egit SALIG l. l. Scriptores adcuratius in classes digessit b. I. G. WALCHIVS l. l. multo autem locupletiorum eorum Catalogum exhibent Auctores *der Dänischen Biblioth.* Part. VII. p. 150. et P. VIII. p. 317.

deprehendi posse uideatur. Omnino ut recte iudicauit Melanthon, ^{p)} inuehere in Ecclesiam studuit modum quendam iustificandi enthusiasticum, eiusque omnis error his continetur sex propositionibus: I. Reconciliationem ac iustificationem esse duas res diuersas: quam distinctionem adhibebat eo consilio, ut ostenderet, redemptionis fructum, quod ea dudum praeteriisset, nobis ad iustificationem, quae adhuc eueniret, prodesse non posse. II. Christum quidem pro nobis impleuisse legem, et passum ac mortuum esse: Sed illam eius obedientiam praestitam agendo et patiendo, non imputari nobis ad iustitiam. III. Iustificationis uocabulum non oportere accipi significatu forensi, sed physico: neque adeo idem esse iustificare, quod absoluere a reatu, et iustum pronuntiare, sed iustum efficere, aut iustitiam animo infundere. IV. Iustitiam non significare absolutionem a reatu, sed habitum pie iusteque uiuendi. V. Iustificationis formam et essentiam non consistere in remissione peccatorum et imputatione iustitiae Iesu Christi, sed in infusione iustitiae et extirpatione peccati. VI. Iustitiam nostram non esse extrinsecam, i. e. a Christo Mediatore adquisitam, quae nobis per fidem imputetur: sed esse essentialem in Deo iustitiam, immo Deum ipsum, corda fidelium inhabitantem, et eos ad pie sancteque uiuendum impellentem. ^{q)}

His nouis Osiandri sententiis Theologi Pomerani sic obuiam ierunt, ut hoc in libello nostro doctrinam totam de Iustificatione diligentius explicarent. Melanthon rogatus ut censuram de illo faceret, eumque subscripto nomine suo adprobaret,

adeo

^{p)} Tomo II. Epistol. edit. Peuc. pag. 260.

^{q)} Osiandricum errorem in haec capita dispescuit, et ea singula ex uno fere praeci-

adeo se uere se gessit, ut quum haud pauca minus adcurate disputata uel inuenuste dicta, obduceret, non modo quae uehementius et acrius in Osiandrinum dogma coniecta essent, non deleret, sed etiam passim adscriberet duriora et asperiora. Vtriusque generis age iam exempla uideamus.

Ita notauit ad marginem false profecto, et ut sic dicam, inclementer, quae nisi iam e uita sublatu fuisset Osiander, eius certe animum, tanquam in ipsius contumeliam dicta, exulcerasset. Agitur in *Confessione* f. 19. b. ad 2. Corinth. V. de imputatione: ibi adiecit: *und ist offenbar aus der Hebr. Sprache daß das Wort nicht heißt eingießen, wie es Osiander versteht, mit seinem coagulo und Kaeße, sondern heißt zugedenken, und dasselbige zudenken und annehmen ist ausgesprochen durchs Evangelium.* Vbi *Confessio* ad Gal. V. negat locum ex mente Osiandri, *wie Osiander will*, de iustitia in hac uita esse intelligendum, Philippus addit, *wie Osiander ihn martert und die Grammaticam zerreiſet.* Quo ipso grauissimi criminis insimulatur Osiander, quasi ei se imperio subtraxisset cuius fines latissime patent, ut ei omnes parere debeant. Nulla enim tam potens est natio, quam Grammaticorum, aduersus quam, ut notum est, Sigismundi Imperatoris maiestas et opes in Concilio Constantiensi nihil ualuerunt.

Aliis tamen in locis huius *Confessionis* adscripsit mitiora, et ad excusandum Osiandrum pertinentia. Sic fol. 40. ubi *Confessio* de duplici genere iustitiae a Paulo Apost. commemorato haec habebat: Osiandrini hoc loco aliud effugium reppererunt. Nam dicunt se loqui de uita aeterna, in qua nos iustos futuros esse,

praecipuorum Osiandri librorum, quem inscripsit: *Bekentnis vom einigen Mittler*, ipsius uerbis, quae maxime senten-

tiam eius genuinam declarant, studiose probauit b. Pater meus disp. *de Osiandriano* p. 25.

esse, non ob remissionem peccatorum per fidem in Christi meritum, sed quod ipse Deus omnia in omnibus futurus, et in nobis sit habiturus. Addidit Philippus: *Osiander war nicht so unbedacht, daß er sollte eine Theologie fürbringen, die nicht auf dis Leben, sondern aufs ewige Leben ginge. Wer nicht öffentlich will ein Phantaste seyn, muß bekennen, das Evangelium, Sacrament etc. dazu sind gegeben, daß wir lernen sollen für Gott gerecht seyn, zu Gnaden kommen und den Trost in Herzen erhalten, dadurch ewiges Leben in uns angefangen wird.*

Multa praeter ea, quae in hac Confessione paullo durius et iniquius dicta erant, deleuit Melanthon, ut illud fol. 41. a. esse Diabolo tales doctores, ut pura doctrina obscuretur et corumpatur. Etiam litura obduxit uoces *Tracume, Phantasey.* *) Nihilo minus alia plura, quae itidem delere potuisset ac debuisset, non deleuit. Quo illud pertinet fol. 40. a. *Daß aber der*

*) Quare intemperantius atque importunius fecit CONR. SCHLVSSEL-BVRGIVS, quod in *Catalogo Haereticorum*, cuius totus sextus liber de *Osiandristis* agit, Osiandrum Haereticarcham adpellat, et ei blasphemiam obiicit nec semel. Multo rectius CHRISTOPH. FIZELIVS *Obi. et Resp. ex Melanth.* Parte V. p. 117 seqq. argumenta Osiandri collecta proposuit, quibus Philippicum illud additum legitur: *Speciem Sapientiae habet grandiloquentia Osiandri. Raro moderatus Osiandristae. Est apud me Tract. M/ptus M. IOH. SEGERI* Ambergensis, an. MDLV. eius manu Regiomonti scriptus, continens responsiones ad obiectiones contra Osiandristas prolatas, ubi haec SEGERVS: *Etsi abhorreo nonnihil a nouitate huius sermonis.*

*Nos esse iustos essentiali Dei iustitia, et uideo cupidos contentionum, multam materiam calumniandi, ex hac forma loquendi sumere: Tamen uon adsentior iis, qui putant hanc loquendi formam ut haereticam dammandam. Potesit enim et pie intelligi et dextre explicari, uide licet quod postquam credimus Christum esse expiatorem peccatorum nostrorum, et placatorem diuinæ irae, Deus ipse, qui est nostra aeterna iustitia, (ita ut iustitia sit ipsa Dei essentia) inhabitet in nobis, non, quod nos fiamus Deus ipse, aut quod Deus uniatur nobis unione personali, sicut calumniatur Lipsiensis disputator, Alex. Alefium intelligit, sed ut fiamus templum Dei. Addita sunt Tractatui contra *Matz Flaks Delirium* argumenta puerilia, puto Ioh. Funecii*

in

der Spottenfel sagt: es ist eine creatürliche vergängliche Gerechtigkeit, und fragt, wie Christus in Mutterleibe gerecht gewesen, da er sein Blut noch nicht vergossen hatte. Vergebs dir Gott, so es dir und deinen Jüngern leid ist. Er war in Mutterleibe wahrer Gott und wahrer Mensch, der ein Amt hat, von welchen gesagt wird daß es ewiglich kräftig ist. Reliquit etiam plurima inepte ac minus uere dicta, ut hoc, quod omnibus fere paginis Pontificii et Osiandristae coniunguntur: *Papisten und Osiandrischen sagen.* Constat enim Osiandrum aduersus Pontificios ita contendisse, ut multa ob eam rem fecerit ac tulerit, et Albertum Principem ipsum a sacris Pontificiorum abstraxerit.

Neque uero defunt adnotationes Philippi quibus uaria uel planius explicauit, uel utiliter monuit. Earum nonnullae paullo sunt longiores, *) aliae paucioribus uerbis constant. Ut fol. 35. a. quum Confessio hoc traderet; *Iustitia, si de hominibus*

sermo

in Prussia, ut aliena manu adscriptum est, quod *Christi sanguis sit unica et aeterna iustitia.* Virulenta profecto.

s) Talis est quae fol. 46. b. legitur: Praesentia Dei uniuersalis cum creaturis, non est conseruatio substantiarum, nec nominanda est inhabitatio. Sed inhabitatio intelligitur proprie de ecclesia in hac uita et post hanc uitam, ut Paulus loquitur ad Ephesios III. 17. *κατοικήσῃ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως, ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.* Et fatendum est, Deum habitare in cordibus, non tantum sic, ut ibi sit efficax, et non sit sua ipsius essentia, sed ut et adsit, et sit efficax. Nec tamen fit unio personalis in nobis: sed Deus inseparabiliter adest nobis, ut in domicilio separabili. Velim et ordinem

exponi, quo Personae sunt in nobis. Duae personae miscae sunt, Filius λόγος, et Sp. S. Filius proferens uerbum, ostendit Patrem in mente, ut scias hanc esse uoluntatem aeterni Patris, iuxta dictum: *Nemo nouit Patrem, nisi Filius, et cui Filius uoluit reuelare.* Cum hac noticia intus adest λόγος et nomine Patris dat Spiritum Sanctum, quo immediate efficit laetitiam, qua cor laetatur in Deo. Sic λόγος ad Adam loquitur immediate, et foris sonat uerbum uocati, intus accendit notitiam, et monstrat Patrem, et per λόγος datur Spiritus S. in cor Adae, quo laetificatur et reuiuiscere se sentit, et scit se ex morte liberatum esse, et confirmatur, ut sequentes uitae miseriae perferre possit. Hoc exemplum est illustans.

C

sermo est, u. c. si dicitur *Aristides est iustus*, significat qualitatem mutabilem, illud qualitatem mutabilem deleuit, et pro eo posuit, obedientiam conformem legi Dei: et haec obedientia est uelle, quod requiritur notitia legis, quod est mutabile. *)

Super locum DANIELIS VIII. de *reducenda iustitia aeterna* explicatum in *Confessione* fol. 36. a. notauit ad marginem haec: *Vellem breuissimis sic responderi: Daniel loquitur de consummato beneficio.* Illud maxime adparet Melanthonem operam dedisse in iis, quae adscriptit, ut ostenderet obedientiam et meritum Christi esse fide adprehendendum. Nam fol. 42. ait, *Unser Will muß Gott, der ziehet, nicht widerstreben sondern folgen, und weil alsdann der Sohn Gottes durchs äusserliche Wort kräftig ist, ergreift der Glaube den Sohn Gottes, samt den äusserlichen Wort, daß also den heiligen Geist mitgiebt.* Item fol. 43. a. *Die Osiandrischen führen die Gewissen auf Vertrauen eigner Reinigkeit, so doch das Vertrauen auf den Gehorsam Christi gegründet seyn soll.* Et fol. 44. b. *Sie sagen, die inwohnende Gottheit*

*) Eadem pagina adscriptur, nos fieri iustos in hac vita per imputationem: ubi Melanthon de iustitia Dei quaedam adiecit. Scribit enim: *Daß man aber sagt, misericordia Dei heißt misericordia in Deo, quae est essentia Dei; also soll auch iustitia Dei verstanden werden, iustitia in Deo, qua Deus est iustus: Darauf ist gewisse Antwort. Diese Rede iustitia Dei wird in vielen Sprüchen also verstanden, welche Sprüche aber reden vom Richteramt, de iustitia qua Deus iustus est, ut tibi est iustitia, i. e. tu es iustus puniens nos. In Paulo aber und oft in den Propheten, wird geredet de iustitia, qua nos iustificamur, ut salus Dei, qua nos saluat.*

*) ISLEBIUS in Osiandri libello de

Mediatore Christo, an. 1552. ut habet *Misptum meum*, haec propria manu inseruit. Vera explicatio Habac. II. *iustus ex fide sua uicturus est*, dirimit contentionem inter Osiandrum et Philippicos. *Osiander giebt ihm diuinitatem sine dono, die andern geben ihn zu wenig, sine uita et noua luce, machen eine lautere Persuasion daraus, daß man meynet, und sich beredet er glaube, und wenn einen ein saurer Wind anwehet, so will man aus der Haut fahren, keinen Pfennig entbehren, nichts leiden, tragen, dulden, verschweigen etc.* quam tamen oporteat fidem habere suam uitam, nouam lucem, iuxta dictum: *Pauli ad Galat 5. qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum concupiscentiis* et

Gottheit sey allein unsere Gerechtigkeit, darum wir Gott gefällig sind, von wegen des Gehorsams Christi. Denique fol. 48. Unser Vertrauen soll gegründet seyn auf den Gehorsam Christi.

Satis puto ex his intelligi, quae fuerint Melanthoni opes, quibus Osiandrisimo se opposuerit. Fuerunt tamen, qui quasi medii hac in controuersia se gerere uoluerunt, et quid ex utraque parte minus uerum admissum fuerit se uidere crediderunt. *)

Ceterum dum maximis animorum motibus haec controuersia agitur, obiecerat quaedam Osiander Melanthoni, quarum obiectionum unam, et quid ad eam Philippus responderit, iam uideamus. Erant omnium ecclesiae nostrae doctorum mentes et oculi mortuo Lutheri in Philippum conuersi. Et adpauerat ille nomen suum Iudicio theologorum Vitebergensium de Osiandri confessione, quod Responsum anno MDLII. datum est. Sed nihil curabat Osiander Philippi auctoritatem, quam

C 2

in

et desiderii. Vbi haec crucifixio non est, non est fides et iustus fide sua non uiuit. Osiander will die straffen, die den Glauben ohne Liebe, Licht, Erneuerung predigen, daran er recht und wohl thut, aber er weis nicht die Weise dazu. Er kan ihm auch selbst nicht helfen, denn er versteht sich selbst nicht, und ob er wohl die wesentliche Gerechtigkeit Gottes, dadurch wir werden gerecht gemacht, recht treibet, so fehlet er doch in applicatione, und vergisst, daß sie donata sey, gratia et donum. Darum ist es unrecht gelehrt, die Gerechtigkeit ist allein Vergebung der Sünden: sondern Gerechtigkeit hat 2. Stück, eines heist gratia, das ist Vergebung der Sünden. Dds andre heist donum das

ist imputatio und Spiritus Sanctus. Nun lehren ihrer viele zu dieser Zeit ein Stück allein, und vergessen das andere, so doch die Schrift beyde zusammen nimmt: Creditur Abraham Deo, et imputatum ei est ad Iustitiam. Das imputare macht die vollkommene Gerechtigkeit. Denn, wie Petrus sagt, ist auch wahr. Est stipulatio bonae conscientiae cum Deo per resurrectionem Christi, qui ascendens in caelum sedet ad dextram Dei et obediunt ei Angeli etc. item ad Rom. IV. qui traditus propter delicta nostra. Hier ist remissio peccatorum, sed nondum iustitia, aber es folgt et resurrexit propter iustificationem nostram, et Apostoli exeuntes, praedicauerunt uerbum de resurrectione Christi.

in tota ecclesia maximam habebat. Exigebat Philippus ab iis qui doctores creabantur, ut in tria Symbola et in Augustanam Confessionem iurarent, *) et ut promitterent, si grauior controuersia incidisset, habituros se consilium esse cum Senioribus, qui doceant ecclesias. Eos Seniores aiebat Osiander esse Vitebergenses theologos. Et hanc Philippi sapientiam poterant non nisi moleste ferre homines eius generis, qui certamina contentionum et rixarum amabant. Nullam, aiebat ille, sacrorum librorum adferri posse auctoritatem, quae necessitatem illius iurisiurandi probaret. Qui Augustanam Confessionem conscripissent, eos homines fuisse †). Iniquum esse, nihil cuiquam sine consilio Vitebergensium loqui licere.

Sane mirandum non est, fuisse iam tum, quibus non placeret, fidem Symbolis in ecclesia nostra per itusiurandum obstringi: quandoquidem nostra aetate multos uidemus, qui, libellis aliis super alios in lucem protrusis, hanc rationem in ecclesiis nostris bono consilio receptam, impugnare studeant, eam ob causam ut liceat ipsis promere thesauros liberalioris doctrinae suae, atque aliter interpretari sacrorum librorum sensum, quam factum est ab iis, qui tanta illos et scientia et reuerentia

*) Formulae Iuris iurandi uerba haec sunt; me constanter defensurum esse symbola, Apost. Nic. Athanas. et perseueraturum esse in consensu doctrinae comprehensae in A. C. et latius explicatae in eiusdem Conf. Apologia etc. et quum incident controuersiae difficiles et obscurae, non solus nec temere, sed re deliberata cum aliquibus Senioribus, qui docent ecclesias, retinentes doctrinam A. C. secundum uormam et regulam uerbi diuini atque christianae fidei pronuntiabo.

y) In Tract. *Wiederlegung der ungegründeten undienstlichen Antwort Philippi Melanthonis samt D. Ioh. Pomerani unbedachten und D. Ioh. Försters falschen Lästergezeugnis wieder mein Bekenntnis zu Wittenberg ausgegangen. Andr. Osiander. Königsb. 1552 in 4.*

z) In spurcissimo libello, quem digno sua persona titulo inscripsit *Smekbier*, Augustanam Confessionem adpellat *figmentum humanum*.

a) Scribit in Refutatione Philippi iam citata

rentia tractarunt. Quasi non quaelibet societas ius habeat obstringendi ac deuinciendi socios: aut quisquam inuitus cogatur, et non exerceat in ea re liberam potestatem. Dicebat Osiander, qui iurassent in Confessionem, hos Dei uerbum abiurasse. ^{a)} Vehementerque in libro, quem opposuit Melanthoni ^{b)} doctores uituperat, quod iurent, se non discessuros esse ab Augustana Confessione, quum omnis homo sit mendax. Praeter ea neminem inde ab annis triginta bonum a Vitebergensibus testimonium impetrasse, qui iusiurandum iis non praestitisset. Quod ipse nolit eo uinculo se obligatum teneri, omnium se reprehensionibus atque incurstationibus expositum esse. ^{b)} Sed docuit Melanthon non constitui tyrannidem et seditiosas coniuurationes quando singulos ἰδιοβουλευεν haud concedatur, et graues eam in rem adtulit rationes. ^{c)} Sunt autem earum rationum aliae, cur eiusmodi iusiurandum improbari non oportere censeamus, adlatae illae magno numero a probis et doctis uiris, qui in hac ultima aetate nostra, hunc morem, toties oppugnatum, peculiaribus scriptis defenderunt.

Nec desunt hodie uiri cordati et singulari animi praestantia Theologi, qui exemplo suo consuetudinis huius auctoritatem

C 3

confir-

citata, Osiander. *Was wirkt dieser Eid, als daß er die ihm schwören von der h. Schrift abreißt und an die Symbola und Philippi Lehre bindet. Paullo post. Der zu Wittenberg gemachte Doctor ist ein armer gefangener Mann mit Eidespflicht in seinem Gewissen verstrickt. Hat sich den Knebel lassen ins Maul binden, daß er in wichtigen Sachen nichts reden und schreiben will, er habe sich vorher mit den Aeltesten berathschlaget etc. Dis sey ein Wittenbergischer Bundschuh.*

^{b)} In eam sententiam plura alia ex libello Osiandri excerpta exhiber et totam scenam denudat C. A. SCALIG *Hist. Aug. Conf. P. II. pag. 984.*

^{c)} In *Orat. aduersus calumnias Osiandri*, reprehendentis promissionem eorum, quibus tribuitur testimonium doctrinae. Tom. III. *Declamat. Phil. Melanthon* ubi de Osiandro haec infir: Velut ex antro Trophoni prodiens, noua oracula adfert, et exorditur hanc suam κατηγορίαν a criminatione.

co nfirmant. Laetamur profecto, quod in praesenti producere possumus Theologum, qui absolutis iam Speciminibus solitis orationis, lectionum, concionis et disputationis sine praefide, quae fuit specialis Principis Electoris gratia defensae, nunc gestiat hoc iusiurandum, aliquoties iam in amplissimis muneribus sacris, quibus admotus fuit et adhuc est, praestitum, Vitebergae quoque publice adiurare. Nam Aulam Doctoralem eo in Templi academiae loco ubi Lutheri fuit, et iis formulis ac Melanthon praescripsit, ab Ordine Theologorum habendam, laeti indicimus. Quibus in Hilarium sollemnibus, auspiciis et auctoritate

SERENISSIMI PRINCIPIS ELECTORIS
SAXONIAE

FRIDERICI AVGVSTI

*Domini mei longe Clementissimi, Nutritoris Academiae
benignissimi, Patris Patriae indulgentissimi*

RECTORE HVIVS VNIVERSITATIS LITTERARIAE
MAGNIFICO

VIRO ILLVSTRI IVRISCONSVLTISSIMO EXCELLENTIS
SIMO AMPLISSIMO

D O M I N O

GEORGIO STEPHANO
WIESANDIO

*Philosophiae et Iuris utriusque Doctore, Institutionum Professore Publico
Ordinario, Curiae provincialis, Scabinatus atque Collegii Iure-
consultorum Assessore*

Patrono pie reuerenterque suspiciendo

Facul-

Facultatem dabo ad hunc actum legitime constitutus

PROCANCELLARIVS ET PRODECANVS

VIRO SVMME VENERABILI EXCELLENTISSIMO

AMPLISSIMO

D O M I N O

CHRISTIANO FRIDERICO
SCHMIDIO

Sacrae Theologiae Doctori, huiusque Professori Publico Ordinario

et h. t. Decano, Alumnorum Electoralium Ephoro

Collegae et Amico Iunctissimo, Patrono Colendissimo

creandi Doctorem Virum *Magnificum, Summe Venerabilem Am-
plissimumque* doctrinae copia pariter ac munerum meritorumque
sanctitate et praestantia commendatissimum

D O M I N V M

IOANNEM GODOFREDVM STRAVSS

SACRAE THEOLOGIAE LICENTIATVM, SERENISSIMI PRIN-

CIVIS ELECTORIS SAXONIAE CONSISTORII SVPREMI

ERESDENSIS ADSESSOREM ET CONCIONATOREM

AVLICVM

Cui

Cui sollemni Panegyri, quum dictus sit dies Septembris mensis
OCTAVUS RECTOREM ACADEMIAE MAGNIFICVM, VTRIVSQVE
REIPVBLICAE CIVILIS ET LITTERARIAE PROCERES, RERVM
DIVINARVM HVMANARVMQVE CONSVLTISSIMOS, VERBI
DIVINI MINISTROS, OMNESQVE SACRARVM LITTERARVM
FAVTORES ATQVE PATRONOS, NEC NON GENEROSISSIMOS,
CLARISSIMOS, NOBILISSIMOSQVE ACADEMIAE CIVES obser-
uanter et humanissime rogamus, dicto die uelint praesentia sua
pariter et frequentia honoribus tam illustris *Doctōrandi* uelifi-
care, eoque ipso simul fauorem in res nostras suum declarare.
P. P. in Academia Vitebergenfi Dominica XIII. post S. Tri-
dos sacrum An. MDCCLXXVII.

nfis
VE
VM
RBI
VM
os,
fer-
fua
lifi-
are.
ria-

VD 18

ULB Halle

3

006 761 917

Q.N. 260/13

Vg
6471

SEVERITAS MELANTHONIANA
CONTRA OSIANDRISMVM

E MONVMENTO LITTERARVM EIVS MANVSCRIPTO
O S T E N S A

ET
INVITANDI CAVSSA
AD PROMOTIONEM DOCTORALEM

AN. MDCCLXXVII

P. P.

AB

ERNESTO FRIDERICO WERNSDORFIO

TH. D. ET P. P. ORDINIS SVI SENIORE

VITEBERGAE

LITTERIS CAROLI CHRIST. DÜRRII ACAD. A TYPIS

K. 260

